

**AVRUPA TOPLULUĞU FİNANSAL ENTEGRASYONU  
KARŞISINDA  
TÜRK MALİ SEKTÖRÜNÜN DURUMU  
VE MUHTEMEL ETKİLERİ**

**Doç. Dr. Aydın AYAYDIN**  
MARMARA ÜNİVERSİTESİ  
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Avrupa topluluğu mali alanında 1993 yılına kadar amaçlanan hedef, Topluluktaki mali piyasaların tek pazar içinde bütünleşmesini engelleyici bütün faktörlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu itibarla, sermaye hareketlerinin liberalleşmesine bağlı olarak mali hizmetlerin serbestisi, Toplulukta finansal entegrasyonun sağlanması ve iç pazarın genişletilmesinde ayrı bir öneme sahiptir. En son yapılan Maashricht Anlaşmasıyla da tek mali alanın oluşturulması Topluluğun temel taşlarından biri olarak ele alınmaktadır.

Topluluk iç pazarının oluşturulması konusu 1985 yılında Komisyon tarafından Konsey'e sunulan White Paper'la düzenlenmiş olup, 1987 yılında yayımlanan Single European Act ile 31.12.1992'ye kadar iç pazarın oluşturulması hedeflenmiştir.

AT'da iç pazar programının tamamlanması çerçevesinde ortak mali alan, üye ülkeler arasında mali konularda harmonizasyonu öngörmektedir. Sınırların tamamen kaldırıldığı Avrupa mali alanı; Topluluk vatandaşları açısından sadece sermayenin ve paranın serbesti koşullarını içermemekte, aynı zamanda mali yatırımcılar için iş kurma ve hizmet sunma serbestilerini de kapsamaktadır.

Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Anlaşmasının ilgili maddelerinde ifade edildiği gibi, serbest rekabet esasına dayalı ekonomik birliğin yaratılmasında Ortak Pazar'ın tesisi; sağlıklı bir ekonomik büyümeyi gerçekleştirecek ve dünyanın güçlü ekonomileriyle rekabet düzeyini artıracaktır.

Avrupa mali alanı, ekonomik ve parasal birliğin gerçekleşmesiyle tamamlanacak ancak bunun için sermayenin serbest dolaşımı, bankacılık, sigortacılık ve yatırım bankacılığında oluşan hizmetlerin liberalizasyonu ile sağlamlaştırılması gereken bir bütünü teşkil eder. Tek Avrupa Mali alanı, uluslararası arenada Avrupa bankaları-

nın konumunu önemli ölçüde etkilediği gibi, bu alanda faaliyette bulunan bütün finans kurumları için rekabet ortamını büyük ölçüde artıracaktır.

Bu alanda Toplulukça çıkarılan birinci ve ikinci bankacılık direktifleri; bankaların üye ülkelerin herhangi birisinde veya hepsinde eşit düzeyde, serbestçe hizmet sunmalarına yönelik düzenlemelerdir. Özellikle İkinci Bankacılık direktifi ile, bankaların karşılıklı tanıma ilkesi çerçevesinde ev ülke (home country) den " Tek Bankacılık Lisansı" almak şartıyla, diğer üye ülkelerde hizmet sunabilecekleri esası getirilmiştir.

"Evrensel Bankacılık Modeli" olarak adlandırılan bu sistem, bankacılık sektörüne yeni bir dinamizm getirmekte ve bankaların finansal ürünleri paket programlar biçiminde sunmalarını kolaylaştırmaktadır. Tek Bankacılık Lisansı uygulamasının bankalararası haksız rekabete neden olmaması için tüm topluluk ülkelerinin bankacılık sistemlerinin uyumlulaştırma politikaları ve stratejilerinin izlenmesi sözkonusudur. Bu bakımdan herşeyden önce sermaye hareketlerine serbesti getirilmesi ve kambiyo kontrollerinin kaldırılması gerekmektedir. Topluluğa üye ülkelerin büyük bir kısmı bu konu üzerinde bütün kısıtlamaları tamamen kaldırmış bulunmaktadır. Ancak Portekiz, İspanya, Yunanistan ve İrlanda gibi diğer AT ülkelerine nispeten zayıf ekonomik yapıya sahip ülkeler için bu süre 1992 sonuna kadar uzatılmıştı. Bu tarih itibariyle bu ülkelerde de Topluluk düzenlemeleri çerçevesinde serbesti sağlamak konumundadırlar.

Bankaların kuruluşu ile ilgili izinler, AT kuralları çerçevesinde Bankanın orijinal ülkesi yani merkezinin bulunduğu ülke tarafından verilmektedir. Alınan bu izin bütün üye ülkelerde geçerliliğini koruyacaktır. Ayrıca şube açılması için kuruluş sermayesi koyma zorunluluğu kaldırılmıştır.

Bu esaslarda Topluluk Bankacılık alanında getirilen yeni düzenlemeler;

- 1- Tek bankacılık lisansı esası,
- 2-Ulusal denetim otoritelerinin karşılıklı olarak tanınması,
- 3- Merkezin bulunduğu orijin ülkenin denetim ve kontrolünün kabul edilmesi,
- 4- Karşılıklı tamama esası, tek lisansın kabulü ve orijin ülke denetiminin sağlanabilmesi için gerekli olan asgari denetim standartlarında uyumlaştırmadır.

Getirilen bu yeni düzenlemeler paralelinde Avrupa ülkelerinde evrensel bankacılık yaygınlaşmış, sunulan yeni hizmetlere yeni ürünler eklenmiş ve aynı zamanda elektronik bankacılığa önemli yatırımlar yapılmıştır.

Evrensel bankacılık ile ihtisas bankacılığının birlikte faaliyet gösterdiği Belçika bankacılığı, AT içerisindeki para ve sermayenin serbestçe dolaşımına hazır durumdadır. İngiltere bankacılığının en önemli özelliği ise serbestleşmenin ileri dü-

zeyde oluşudur. Bu ülkede yeni kredi kurumları hızla pazara girerken, diğer taraftan yeni ürünlerin kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Londra'nın finans merkezi olma özelliği de, İngiltere bankalarına sürekli gelişme imkanı sağlamıştır. Topluluğa katıldıktan sonra bankacılığı önemli değişim gösteren İspanya bankaları yeni ürünlerle pazara girme çabası içerisindeyler. Euro-pazarların gelişmesinde büyük katkıları olan Lüksemburg bankaları son yıllarda fon yönetimi alanına kaymışlar ve bu alanda uzmanlaşma eğilimine girmişlerdir. Yabancı fonlardan vergi kesilmemesi de bu ülkeye dışarıdan fonların akmasını daha cazip hale getirmektedir.

Bütün bu gelişmelere ve uluslararası yakınlaşmalara karşın finansal hizmetler ve sunular ürünler konusunda üye ülkeler arasında bir takım farklılaşmalar bulunmaktadır. Yeni finansal araçlar, yerel piyasa uygulamaları, vergilendirme ve diğer ulusal düzenlemeler nedeniyle her üye ülkede farklı düzeyde gelişmektedir.

İngiltere'de "acceptance" dediğimiz kısa-sürelî finansman yöntemleri yaygınlık kazanırken, Fransa, Hollanda ve İspanya'da "commercial paper" uygulaması gelişmiştir. Almanya'da bankalar şirketlerle olan yakın ilişkileri nedeniyle commercial paper piyasasının gelişiminde daha az duyarlı davranmaktadır. Ayrıca Almanya ve Belçika'da muamele vergileri piyasanın ekonomik olmasını engelleyici unsurlardır. Belçika'da sigorta şirketleri ve diğer kurumsal yatırımcılar portföylerinin %15'ini devlet tahvillerine yatırmaktadır. Portekiz'de alım-satım işlemlerinde %1 oranında muamele vergisi alınması bu ülkede tahvil piyasasının likiditesini düşürmektedir.

Kurumsal yatırımcılar Hollanda'da kişisel tasarrufların yaklaşık %60'ını kontrol ederken bu oran Almanya'da çok düşük düzeydedir. Fransız şirketlerinin hisse senetlerinin piyasası Londra'da Paris'ten daha likit bir seviyededir. Hollanda hisse senetleri piyasasını %25'i Hollanda dışında, daha çok Londra'da işlem görmektedir.

Lüksemburg diğer AT ülkeleri içerisindeki konumu ile bu ülkelerden büyük çapta fon çekmektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında; rezerv yükümlülüklerinin olmaması, yabancı yatırımlardan vergi alınmaması ve ikincil piyasada vergi olmamasıdır.

Bankalar AT içerisinde tek bir piyasa oluşturma hedefi çerçevesinde planlar yapmaktadırlar. Banka birleşmeleri veya devralmalarının sayısı son zamanlarda yaygınlık kazanmış, bu hem iç piyasada hem de ülkeler arası düzeyde gerçekleşmektedir.

Finansal hizmetler sektörünün liberalizasyonunu öngören bu yasal düzenlemelerin etkisi son yıllarda AT'de hem üye ülkeler içinde hem de üye ülkeler arasında bankaların, sigorta şirketlerinin ve yatırım bankaları bağlarının kuvvetlenmesinde görülmektedir. Bu bağların bir kısmı büyük ve stratejik ittifaklar ya da şirket birleşmeleri şeklinde bir kısmı da ufak ölçüde karşılıklı hissedar olma yönünde kurulmaktadır.

## TÜRK BANKACILIĞININ DURUMU VE AT KARŞISINDA REKA BET EDEBİLME GÜCÜ

Piyasa şartlarına göre politikalar belirleyen AT bankacılık sektörü karşısında Türkiye'de mali piyasalarda yerel olmaktan çıkarak uluslararası nitelik kazanma konumuna gitmek durumundadır.

Diğer taraftan finansal entegrasyon konusunu incelerken ekonomimizin yapısında değişen ve gelişen koşullara uyum sağlama yeteneğimizin mevcut olduğunu görüyoruz. Ancak bu yeteneğin kullanılmasında izlenecek strateji ve politikaların çok iyi değerlendirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Türk bankaları ile Topluluk bankaları arasında mevcut olan büyük farklılıklar finansal entegrasyonun sunacağı önemli faydalar sebebiyle Türk bankalarının AT bankalarıyla rekabet edebilme gücü farklılıkları daha da artacaktır. Bunun en belli başlı sebeplerinden birisi de Avrupa bankalarının finansal entegrasyon durumunda tüm bankacılık ürünleri daha düşük maliyet ve fiyatlarla ülkemizde pazarlayabilecekleridir.

Türk bankalarının dikkate almaları gereken bir başka husus, AT bankaları karşısında rekabet edebilecek mali ürünlerin tesbiti ve bunların rahatlıkla pazarlanabilmesi açısından maliyetlerin aşağıya çekilmesi yollarının aranmasıdır. Finansal bünyelerini sağlamlaştırarak, ileri teknolojik donanıma sahip olarak, reorganizasyon olanaklarını seferber ederek, personel eğitimine ağırlık vererek Türk bankaları maliyet-kâr kıstaslarını Topluluk düzeyine getirmek zorundadır. Aynı zamanda belli ürünlerde ihtisaslaşmaya yönelmek veya belli alanlarda farklı yöntemlerle çalışarak uluslararası piyasalarda bir yer edinebilme arayışı içinde olmalıdır.

Türk bankacılık sektörünü rekabet yönünde Topluluk seviyesine çıkarabilmek için üzerinde durulması gereken bir diğer konu sermaye yeterliliklerinin sağlanmasıdır. Türk bankacılık sektörü bu konuda önemli adımlar atmıştır. İkinci Bankacılık Direktifinde bankalar için 1996 yılına kadar tamamlanması gereken asgari sermaye ECU 5 milyon olarak öngörülmüş ve Türk bankaları bugünkü sermaye seviyesiyle bu meblağı almış durumdadır.

Diğer bir koşul sermaye tabanı/risk ağırlıklı varlıklar, gayrinakdi krediler ve yükümlülükler standart rasyosudur. Bu oran 1992 yılından sonra uygulanmak üzere 8% olarak belirlenmiştir. Türk bankacılık sektörü de bu süre sonuna kadar öngörülen oranlara ulaşabilme uygulaması içerisinde.

Bir başka can alıcı nokta ve uzun vadede çözüm bulunabilecek husus, İkinci Bankacılık Direktifine göre bankaların iştirak ve kurumlarından her birine tahsis edilen kaynağın başka özsermayesinin 10%'unu ve tüm iştirak ve kuruluşlarına tahsis edilen kaynağın ise banka özsermayesinin 50%'sini geçmemesidir.

## TÜRKİYE AVRUPA TOPLULUĞU'NA ÜYE OLDUĞU TAKDİRDE BANKACILIK SEKTÖRÜ

Topluluğa katılan her yeni üye ülkede olduğu gibi Türkiye de AT'na üye olduğu takdirde, Topluluk mevzuatı ve ortak politikalarında olduğu gibi bankacılık sektörünün de belirli bir hazırlık döneminde kendi koşullarını yakınlaştırma ve uyumlaştırması gerekecektir. Her ne kadar son zamanlarda Türkiye'nin AT'ye giremeyeceği hususunda negatif bir kanı yerleşmiş ise de girememesi durumunda dahi küreselleşen finansal piyasalara entegrasyon yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Teknik, örgütsel, finansal meseleler ve personel alanında gerekli düzenleme ve değişikliklerle Avrupa bankacılık sektörüne uyum sağlayan Türk bankaları İkinci Bankacılık Direktifi doğrultusunda diğer AT ülkelerinde faaliyet gösterebilirler. Böyle bir karar sonucunda Türk bankalarının karşılaşılabilecekleri en önemli sorun, bu ülkelerdeki mali piyasaların oldukça gelişmiş, hedef alınan üye ülke bankalarının çok güçlü olması ve dolayısıyla rekabetin yoğun olduğu bir ortamda pazar payı edinmenin zorluğudur.

Yukarıda belirttiğimiz sebepler dolayısıyla Portekiz, İrlanda, Yunanistan ve Türkiye gibi nisbeten zayıf ekonomilerin mali kuruluşlarının Almanya, Fransa, Belçika gibi güçlü ekonomiye sahip ülkelerde, bu ülkelerin mali kuruluşlarıyla rekabet edebilme olanakları oldukça güçtür. Ancak son yıllarda önemli gelişmeler kaydeden Türk bankacılık sektörü, rekabet edebilme açısından, mali hizmetler arasında sigorta ve menkul kıymetlere göre daha iyi bir konumdadır. Türk bankaları bazı ürünlerde ihtisaslaşarak veya belirli alanlarda farklı yöntemlerle çalışarak diğer Topluluk ülkelerinde faaliyet gösterebilirler.

Türk bankalarını perakende bankacılık konusunda, özellikle Türk nüfusunu yoğun ülkelerde diğer bankalara oranla rekabetçi avantajı vardır. Ancak, burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus; perakende bankacılık, yüksek maliyet gerektiren bir faaliyet alanı olduğu için, hedef alınan ülkeye yönelik strateji belirlerken hedef kitlenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Rekabetin yoğun olduğu ve düşük kâr marjlarıyla çalışmayı gerektiren toptan bankacılık alanında ise, Türk bankalarının yine öncelikle Türk firmalarının veya Türkiye ile ticaret yapan firmaların yoğun olduğu kentlerde faaliyet göstermeleri gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, Türk bankalarının faaliyette buldukları ülke firmaları veya diğer çok uluslu firmalarla kredi ilişkilerine girerken firmaların mali ve ticari yapısını dikkatle incelemeleridir.

Geçtiğimiz on yıl içerisinde, özellikle ekonominin iyi olduğu dönemlerde diğer üye ülkelerde faaliyet gösteren topluluk bankalarının yoğun ticari ilişkilerde buldukları şirketlerin ekonominin resesyona girdiği dönemlerde yaşadıkları mali kriz

sebebiyle kredi kayıplarının arttığını görüyoruz. Son yıllarda Polly Peck, Maxwell, Olympia & York gibi firmaların iflası sonucunda birçok üye ülke bankalarının Londra'da faaliyet gösteren şubelerinin zarar ettiğini ve bunun neticesinde, örneğin Fransa'nın en büyük üçüncü bankası Credit Agricole'un sadece Londra'da değil İspanya ve İtalya'daki şubelerini de kapatma yoluna gittiğini görüyoruz.

Öte yandan AT ülkeleri arasında yaygınlaşan diğer bir uygulamada iki üye ülke bankasının yaptıkları işbirliği anlaşmalarıdır. Örneğin, Credite Agricole son senelerde Alman DG Bank ile orta ve küçük ölçekli aktiviteleri için işbirliği anlaşması imzalamışlardır. Bu gibi anlaşmaların en önemli özelliği iki banka arasında sermaye hareketinin görülmemesi veya 5-10% gibi sembolik düzeyde tutulmasıdır. Yapılan anlaşma kapsamında bir veya birden fazla bankacılık faaliyeti bulunduğu gibi, bankaların hedef aldıkları alanların diğerinin ihtisas alanı olmadığı görülmektedir. Benzer bir anlaşma BAnk Nationale de Paris ve Dresdner Bank arasında yapılmış, Credit Lyonnais ve BfG Bank aynı konu üzerindedirler.

Tüketici kredileri konusunda, Türk bankaları özellikle Almanya'daki Türk toplumuna bireysel bankacılık faaliyetlerini genişletmek amacıyla bu ülkede örgütlenmeleri feasible olabilir. Öte yandan, örgütlenmenin beraberinde getireceği yüksek maliyet nedeniyle, tüketici kredilerinin pazarlanması konusunda bu ülke bankalarıyla işbirliği anlaşması yapılması da düşünülebilir. Ayna zamanda, bu ülke bankalarının Türkiye'de özel bankacılık, menkul değerler veya sigorta gibi gelişmekte olan alanlarda faaliyette bulunmaları sağlanabilir.

AT'nin hukuksal kısıtlamalar, uygulamadaki engeller ve işlem vadelerinin uzunluğu sebebiyle üye ülke bankalarının diğer üye ülkelerde ipotek kredisi alanında faaliyette bulunmalarının güç olduğu gibi Türk bankalarının da diğer AT ülkelerinde ipotek kredisi pazarlaması mevcut şartlarda düşünülemez. Ancak, Türk bankaları yurt dışında bulunan Türk toplumuna, Türkiye'de konut edinmelerini teminen ipotek kredisi pazarlamayı hedefleyebilirler. Bunun için bu ülkelerde organik büyüme yoluna gidilebileceği gibi üye ülke bankalarıyla bu konuda işbirliği anlaşması yoluna gitmeyi de düşünebilirler. Aynı zamanda, Türkiye AT'na üye olması durumunda enflasyon ve faiz oranları AT seviyelerine yaklaşacağı için Türk bankaları iç pazarda da ipotek kredisi pazarlama konusunda önemli avantaj elde edeceklerdir.

Türk bankaları diğer üye ülkelerdeki faaliyetlerini genişletirken ve bu ülkelerde örgütlenirken Almanya, Hollanda gibi Türk toplumunun yoğun olduğu ülkelere hedefleyebileceği gibi İtalya, Fransa gibi ticari ilişkilerde gelişme potansiyeli olan ülkeleri de hedefleyebilirler.

Türk bankaları AT'de örgütlenmeden önce strateji ve hedeflerini dikkatle belirleyip ilgililenilen ülkelerde örgütlenme yoluna gidilip gidilmeyeceğine karar vermedirler. Aksi taktirde, bilinçsizce yapılan organik büyümeler ilerde bankalara büyük

mali yük getirebilir. Türk bankaları hedefleri doğrultusunda bu üç yöntemi kullanabilirler:

a- Türk bankalarının diğer üye ülkelerde şube açmaları, bu yöntem Türkiye AT'na üye olsaydı daha kolay gerçekleştirilirdi. Bu tarihe kadar üye olmadığı için 31.12.1992'den sonra AT'nda mali piyasalara ek hukuksal düzenlemeler getirileceğinden, Türk bankalarının şube açmaları, banka satın almaları veya bir diğer banka ile birleşmeleri güçleşecektir. "Organik büyüme" pahalı bir yöntem olması nedeniyle, Türk bankalar diğer üye ülkelerde şube açarken maliyet-kâr kıstaslarını göz önünde bulundurmalıdır.

b- Türk bankaları diğer üye ülkelerde faaliyet gösteren kredi kuruluşlarıyla birleşebilirler veya satın alabilirler; Türk bankaları hedef aldıkları ülkede örgütlenmeyi planlıyorlarsa, hedefleri doğrultusunda bir bankayla birleşmeleri veya satın almaları zaman açısından en tasarruflu olan yöntemdir. Ancak bu noktada üye ülkelerin birleşme ve satın almalarına ilişkin Toplulukça getirilen bir takım hukuksal kısıtlamaların gözönünde bulundurulması gerekir. Ayrıca, birleşmeyi veya satınalmayı düşünülen kurumun mali yapısı, yönetim ve personelinin de kültürel yapı analizinin dikkatle yapılması gerekmektedir.

Aynı zamanda, Türk bankalarının göz önünde bulundurulması ve önlem alması gereken diğer bir husus da Topluluk bankalarının Türkiye iç pazarında faaliyetlerini genişletebilmeleri için Türk bankalarını satın alma girişiminde bulunacaklarıdır. Dolayısıyla, Türk bankacılık sektöründe bu tip satın alma girişimlerine karşı güçlenmek amacıyla bankalar arasında birleşmeler gözlenmektedir.

c- Türk bankaları Topluluk bankalarıyla işbirliği anlaşması yapabilirler; Şube(ler) açmanın veya satın almanın getirdiği yüksek maliyeti gerektirmediği için, son zamanlarda AT'nda iki farklı ülke bankası arasında bu gibi anlaşmaların yaygınlaştığını görüyoruz. Gerek Topluluk bankalarının Türkiye iç pazarına olan ilgileri ve aynı zamanda Türk bankalarının çeşitli üye ülkelerle ilgili hedefleri doğrultusunda, Türk bankaları diğer üye ülke bankalarıyla işbirliği anlaşması yapabilirler. Sermaye hareketi gerektirmeyeceği veya sembolik düzeyde olabileceği için, Türk bankaları özellikle Türkiye ile ticaretin yoğun olduğu veya gelişme potansiyelinin yüksek olduğu ülkeler bankalarıyla işbirliği anlaşması yapmayı hedefleyebilirler.

Türkiye'nin AT'na üye olması konumunda Türk bankalarının mevcut müşterilerine sunulan hizmetlerinde farklılıklar oluşacaktır. Sınırların tamamen kaldırıldığı AT'nda malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının gerçekleşmesiyle birlikte Türk firmalarının, özellikle orta ve küçük ölçekli firmaların diğer üye ülkelere yönelik ticareti gelişeceği için, bu şirketler çeşitli finansman tekniklerine ve Topluluk için uygulamaya yönelik danışma hizmetlerine ihtiyaç duyacaklardır. Türk bankaları AT ülkelerinde geniş çapta kullanılan forfaiting, factoring ve leasing gibi finansman teknikleriyle birlikte mali danışma hizmetleri de sunarak faiz dışı gelirlerin-

de önemli ölçülerde artış sağlayabilirler.

İç pazardan gelen talepler doğrultusunda ticari kuruluşların pazarlama faaliyetlerine katkıda bulunarak Avrupa mali alanındaki pazar payını genişletmek amacıyla Türk bankaları, işbirliği anlaşması yaptıkları diğer üye devlet bankaları bünyesinde temsilci bulundurabilirler ve bu bankaların şube ağını kullanabilirler.

Öte yandan, Türkiye AT'na üye olmasıyla birlikte Türk firmalarının ihtiyaçları doğrultusunda ve Türk bankalarının fon yönetimine katkıda bulunmak amacıyla futures, options ve swaps gibi "türevsel ürünler" diye adlandırılan ve uluslararası para piyasalarında yaygın olarak kullanılan ürünlerin kullanımı ve firmalara kullandırılması sözkonusudur. Bu amaçla, Türkiye mali piyasasında gerekli hukuki düzenleme yanında fiili düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir.

### **TÜRKİYE AVRUPA TOPLULUĞU'NA ÜYE OLMADIĞI TAKDİRDE BANKACILIK SEKTÖRÜ**

Sermaye hareketlerinde olduğu gibi finansal hizmetlerde de AT üye olmayan ülkelere karşı açık bir politika izlemeyi amaçlamaktadır. Ancak bu üye olmayan ülkelerin finansal sektörlerinin yapısına ve AT'ndaki tek finansal sahaya uyum sağlayabilecek nitelikte olup olmadığına bağlıdır. Aynı zamanda üye olmayan ülkelerin AT'na üye ülkelere kendi mali hizmet sektörlerini ne derece açtığına yani karşılıklık (reciprocity) ilkesine uyup uymadığına bağlıdır. Bu bakımdan üye olmayan ülkeler için AT ile bir pazarlık yapmaları söz konusudur.

Türkiye'de 1980 yılından beri dış ticaret kısıtlamalarını ve kambiyo kontrollerini kaldırıcı yönde önemli adımlar atılmıştır. Özellikle 11 Ağustos 1989'da "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki" 32 Sayılı Karar ve 25 Şubat 1990 tarihinde bu karar üzerinde bazı değişiklikler yapılmasıyla sermaye hareketlerinin serbestleşmesi büyük ölçüde sağlanmıştır. Bu kararlarla birlikte yabancı bankaların Türkiye'de şube açmaları veya 'subsidiary' kurmaları da kolaylaştırılmıştır.

Türk bankalarının AT içerisinde faaliyet gösterebilmeleri ve yerli bankalarla aynı kurallara göre hizmet verebilmeleri karşılıklık prensibine göre AT kökenli bankaların Türkiye'de yerli bankalarla aynı kurallar içerisinde faaliyet gösterip göstermedikleriyle yakından ilgilidir. Bu bakımdan Türkiye'de yabancı kökenli bankalara da "ulusal muamele" ilkesine göre davranılması önemli bir husustur.

"Evrensel Bankacılık Modeli"ni benimseyen Türk bankacılık sektörü Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı kökenli bankalara bu ilke doğrultusunda davranmaktadır. Dolayısıyla, Türk bankalarının AT'nda şube açmaları veya subsidiary kurmaları kolay olduğu gibi, bazı kısıtlamaların getirileceği 31.12.1992 itibariyle AT ile bu konuda bir pazarlık yapmaları söz konusudur.



Öte yandan, yabancı bankaların sektöre girmesiyle birlikte Türk bankacılığının AT bankacılık sektörüne uyum sağlaması önem kazanmıştır. Türk bankacılığının AT uyum sağlaması açısından şu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

- 1- Krediler, kaynak ve personel yapısında AT standartlarına gelinmesi
- 2- Özkaynak ve sermaye yeterliliği ile ilgili farklılıkların giderilmesi
- 3- Yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi ve kullanımlarının yaygınlaştırılması
- 4- Bankaların gözetim ve denetimlerinde yoğunluk sağlanması
- 5- Avrupa Bankaları arasında işbirliğine gidilmesi

Ortak Mali Alan'ın oluşturulmasıyla birlikte maliyetlerin düşeceği AT bankalarının Türkiye'de faaliyetlerini genişletmeleri daha cazip olacaktır. Türkiye İçpazarında özellikle toptan bankacılık ve yatırım bankacılığı alanlarında pazar paylarını genişletmeyi hedefleyebilecekleri gibi kâr marjlarının yüksek olduğu perakende bankacılık alanını da hedefleyebilirler.

Dolayısıyla Türk bankaları mali, personel, organizasyon ve teknolojik yapılarını Topluluk seviyesine getirerek bu alanlarda rekabete hazır duruma gelmelidirler.

AT mali alanında ise Türk bankaları ikinci Bankacılık Direktifi çerçevesinde karşılıklı ilkesinden hareket ederek hedefledikleri ülkelerde pazar payı edinmek amacıyla varlıklarını geliştirebilirler. Yukarıda söz ettiğimiz gibi, Türk bankaları Topluluk-Türkiye ticaretine yönelik hedefler belirleyebileceği gibi Topluluk'daki Türk toplumuna yönelik hedefler de benimseyebilir.

Türk bankaları üye ülkelerle yapılan pazarlık sonucu belirlenen ilkeler doğrultusunda şube açmak, subsidiary kurmak veya satın almak gibi stratejiler kurabilirler.

Öte yandan İşbirliği anlaşmalarına ilişkin kısıtlamalar getirilmediği için Türk bankalarının üye ülkelerin bankalarıyla bu gibi anlaşmalar kurması da düşünülebilir.

## SONUÇ

Bankalarımızın rekabet edebilme gücü, bazı konularda kaygı verici olmadığı halde, diğer noktalarda Topluluk seviyesine çıkabilmek için yoğun çalışmalar gerekmektedir. Ancak gözardı edilmemesi gereken önemli bir husus diğer sektörler içerisinde Topluluk iç pazarı karşısında rekabet şansı en fazla olan sektörün bankacılık sektörü olduğudur. Son yıllarda yapılan çalışmalar ve kaydedilen gelişmelerle bazı eksiklerimiz olmasına rağmen Türk bankacılığı AT seviyesine, standartlarına uyum sağlayacak niteliğe ulaşmaktadır.

Avrupa Topluluğu Tek Mali Alanında Tek sermaye piyasasıyla sağlayacağı üstünlük karşısında Türk bankacılık sektörü kuruluş ve faaliyetleri konularında, mali

güç ve stabilite, politika ve strateji tesbitlerinde ise, sunacakları ürünlerde, seçecekleri teknoloji ve çalıştıracakları personelin iyi eğitilmesi gibi temel konularda rakiplerinin durumunun iyi tesbiti, eksiklerin belirlenmesi ve yoğun bir şekilde bu eksiklerin giderilmesi çalışmalarının bir an önce tamamlanması sayesinde ayakta kalabileceklerdir. Bu çerçevede Topluluğun ilgili bankacılık mevzuatına uygun Türk mevzuatındaki farklılıkların giderilmesi işlemi tamamlanmalıdır.

Çok hızlı değişim gösteren dünyada Türkiye'nin siyasal ve ekonomik konumu da farklı bir yapıya dönüşmüştür. Türk Cumhuriyetlerin serbest ekonomiye geçişlerinde batıyla entegre olmuş bir Türk finansal sisteminden büyük ölçüde faydalanmaları bakımından da Türk bankacılığının güçlenmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Dünya'nın bu ülkelere ulaşabilmesi açısından da Türk bankacılığı üzerine düşünme yapmak durumundadır.